

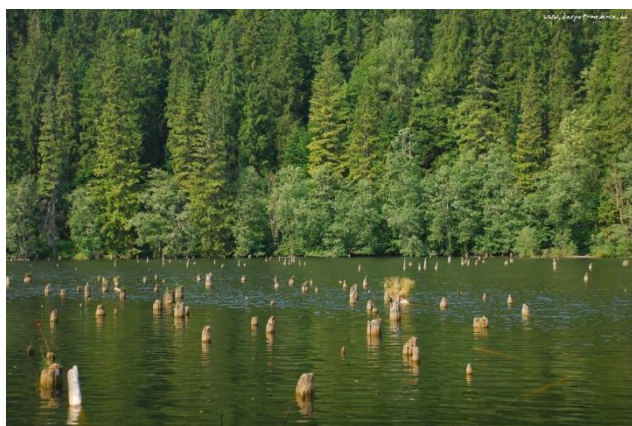
Digitális újság Erdély kulturális, természeti és etnikai örökségeiről

Tartalomjegyzék:

1. A Gyilkos-tóhoz és a Tordai hasadékhöz kapcsolódó legendák
2. Hunyadi János öröksége
3. A Trianon békediktátum
4. Népművészet
5. Néptánc
6. A csíkszeredai Milleniumi templom
7. A marosvásárhelyi Kultúrpalota
8. Erdély gasztronómiája
9. Erdélyi székely-magyar nyelvjárások és tájszólások
10. Holnaposok
11. Tamási Áron
12. Erdély élővilága
13. Erdély földrajza

A Gyilkos-tóhoz és a Tordai hasadékhöz kapcsolódó legendák

A Békás-szoros kalandos megtekintése után, pihenésképp megálltunk a Gyilkos-tó partjainál. E tó különlegességei a víztükröt megtörő fatörzsek csonkjai, melyek keletkezési körülményeihez a helyiek egy legendát szöttek. A történet szerint élt azon a tájon egy gyönyörű lány, Fazekas Eszter: haja fekete volt, szeme szürkészöld, alakja pedig sudár, mint a jegénye. Eszter a gyergyószentmiklósi vásárban találkozott egy daliás legénnyel, akivel azonnal egymásba szerettek. A legény a vásárban égszínkék selyemkendőt vásárolt a lánynak, és megkérte, hogy legyen a mátkája. Már az esküvőt tervezték, amikor a legényt elvitték katonának. Eszter hűségesen várt rá, esténként agyagkorsójával kiment a csobogóhoz és ott sóvárgott szerelme után. Itt látta meg a zsványvezér, aki a nyergébe kapta és elvágatott vele a sziklák közé, ahol a tanyája volt. Őt is megbabonázta a lány szépsége, és aranyat, ezüstöt ígért neki, csak legyen a felesége. Eszter azonban kitartott szerelme mellett. Feldühödött erre a zsványvezér, és erővel akarta kényszeríteni, hogy legyen a felesége. A lány kétségbeesésében

a hegyekhez kiáltott segítségért, melyek meghallották a szavát, és a sziklák hatalmas mennydörgéssel indultak meg a völgy felé, magukkal sodorva Esztert és a zsványvezért is. A legördülő hatalmas sziklák nyomán keletkezett a Gyilkos-tó, aminek a vize napsütésben Eszter szürkészöld szemét tükrözi vissza.

A Tordai-hasadék megcsodálása során két legendát is megismerhettünk. Mindkettő Szent László alakjához kapcsolódik, az egyik a hasadék keletkezését örökíti meg, a másik pedig a környéken található furcsa kavicsokra ad magyarázatot. Ez utóbbi szerint egyszer a kunok nagy sereggel megrohanták Kolozsvár falait. Már erősen szorongatták a várost, amikor Szent László király ezt meghallotta. Tüstént hadat kiáltott és hatalmas sereggel megtámadta a kunokat.

Hullott a pogány, mint a fű a kaszás előtt, s aki tudott, lóhalálában menekült a magyarok elől. A magyarok pedig vágták, kegyetlenül aprították a menekülőket. Ekkor a kunok vezére hirtelen kibontotta iszákját és tarisznyáját, s mintha magot vetne, a sok aranyat az üldöző magyarok elé borította. Erről példát vett a többi kun is; csak úgy szórták az aranyat, hogy a magyarokat megállítsák és életüket megtartsák.

Jól számított a kun vezér! Amikor a magyarok a sok kincset meglátták, egymás után ugráltak le a lóról és kapkodták fel az aranyat. Megfeledkeztek a dicsőségről és a kunok üldözéséről, csak a kincsre gondoltak. László király egy ideig bízta a vitézeket, hogy folytassák az üldözést, de hiába, mert a kincsvágy még a királyi szónál is hatalmasabb volt. Ekkor a szent király Istenhez fordult segítségért:

- Uram, te segíts meg, éretted harcoltam!

És íme, csoda történt: Isten a sok aranyat, amit a kunok a földre szórtak, mind kővé változtatta! Azon a vidéken sokáig mutogatták az aranyból lett köveket, amiket a nép Szent László pénzének nevezett.

/Készítette: Bérces Regina és Kriston Vivien/

Hunyadi János és öröksége

A Hunyadiak származásáról elég sok feltevés kering. Az elmélet szerint Havasalföldről származik a család és Hunyadi János apja Vajk, egy havaselvei kenéz volt, aki a király udvarában szolgált vitézként. Anyját Morzsinai Erzsébetnek hívták, aki magyar származású volt.

Egyes feltevések szerint Hunyadi János Luxemburgi Zsigmond fia volt, aki Vajknál és Erzsébetnél nevelkedett. A teória szerint a királynak született egy

gyermeke, aki Vajknál és feleségénél nevelkedett, ám ő meghalt gyerekkorában, de Erzsébetnek fia született, akit ugyancsak Jánosnak neveztek és azt mondták, hogy ő a király fia. A király egész életében azt hitte, hogy Hunyadi János az ő fia, Hunyadinak viszont ezt sosem mondták el. Luxemburgi Zsigmond külön nagy figyelmet fordított a nevelkedésére, pályafutására.

Jánost az apja Újlakra adta apródként, hogy ott nevelkedjen. Majd onnan előbb Ozorai Pipo és majd később Lazarevics István, szerb despota szolgálatába állt, akik mellett megismerkedett a törökök harcmódorával, ugyanis a törökök ezen időkben Szerbia határait dúlták. Újlakon ismerkedett meg Szilágyi Erzsébettel, akit később feleségül is vett. Ezt követően lépett Zsigmond király szolgálatába, akit Itáliába is elkíserte. Filippo Maria Visconti, milánói herceg udvarában tartózkodott két és fél évig, mivel a királynak kölcsönre volt szüksége, amiért cserébe ötszáz magyar lovassal látta el a milánói hercege udvartartását, mivel Milánó ez időben háborúban állt Velencével. Itáliában addig maradt, amíg Luxemburgi Zsigmondot Német-római császárrá nem koronázták.

A huszita eszme lángjai északon ismét fellángoltak, amiket Hunyadinak kellett eloltania. A harcok végeztével 1439-től szörényi bán lett, tehát Nándorfehérvár védelmével bízták meg, öccsével, Ivánnal egyetemben, aki alvajda volt mellette. 1441-től lett erdélyi vajda és temesi ispán lett. Újlaki Miklóssal lett társvajda Erdélyben, akivel együtt látták el a török határ védelmét. Nándorfehérvárat sikeresen megmentette a török ostromlóktól, majd rá egy évvel Mezid bég hatalmas seregét semmisítette meg a Vaskapunál, akik Kolozsvárig dúlták fel Erdélyt. Életcéljának tekintette hazája védelmét és az oszmán hatalom összezúzását.

1443-ban Ulászló király részvételével indult meg a balkáni hosszúhadjáratra, ahol sorozatos győzelmeket arattak. 1444-ben Várnánál vereséget szenvedtek a törököktől, ami Ulászló király életébe került. 1446-ban kormányzóvá választották, mivel V. László túl fiatal volt az uralkodásra. Hercegi címmel is rendelkezett, de a titulust soha sem használta. Később, a vesztes Rigómezei ütközet után Brankovics György, szerb despota fogságába került, ahonnan csak váltságdíj fejében engedték szabadon. Innen hazatérve az ország védelmének biztosítását és a központi hatalom megerősítését tűzte ki célul. 1450-ben kénytelen volt elismerni V. László trónigényét, 1453-ban lemondott kormányzói tisztségéről, viszont az összes többi címét megtartotta. 1454-ben Feriz bég seregét tiporta el és javaslatot tett egy keresztes sereg megszervezésére és a török Európából való kiűzésére, de nem nyert támogatást.

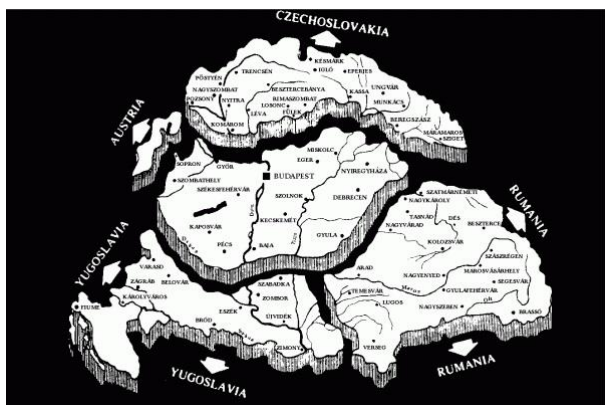

1456-ban a török ismét ostrom alá vette Nándorfehérvárat. Hunyadi a seregével felszabadította az ostrom alá vett várost, azonban ezt a győzelmét nem sokáig élte már túl, mivel áldozatul esett a táborban kitört pestis járványnak. A nándorfehérvári diadal tiszteletére szólalnak meg a harangok minden délben. Hunyadi János bár meghalt, de örökségét két fia is tovább vitte, akik szintén vastag betűkkel írták be nevüket a magyar történelem lapjaiba.

/Készítette: Czaga Krisztián, Horváth Szabolcs, Köpeczi Alex/

A Trianoni békediktátum (1920. június 4.)

A trianoni békeszerződés az első világháborút lezáró Párizs környéki békeszerződések rendszerének részeként a háborúban vesztes Magyarország között létrejött békeszerződés, amely többek között az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása miatt meghatározta Magyarország új határait.

Az első világháborúban győztes antanthatalmak elsődleges célja Németország és a háborúban vele szövetséges országok alapvető meggyengítése volt, ezen felül céljuk volt a jelentős háborús

jóvátétel követelése, valamint a soknemzetiségű nagyhatalmak egységének megtörése is, mint amilyen az Osztrák–Magyar Monarchia vagy az Oszmán Birodalom volt. A döntéshozók a magyarokkal szembeni Európa-szerte létező ellenséges hozzáállást sem tudták figyelmen kívül hagyni.

A történelmi okirat Magyarország új határainak megállapítása mellett 35 000 főben korlátozta a magyar hadsereg létszámát, megtiltotta légierő és nehézfegyverek tartását. Tartalmazta az akkor létrejött Népszövetség alapokmányát is. 1920. június 4-én budapesti idő szerint 16:32-kor írták alá a franciaországi Versailles-hoz tartozó Nagy-Trianon-kastélyban a békediktátumot a magyar küldöttséggel.

A trianoni tragédiára emlékezve június 4-ét a magyar Országgyűlés 2010-ben a nemzeti összetartozás napjává nyilvánította.

A békediktátum részletei

Elcsatolt terület	Fogadó állam	Terület(km ²)	Arány (%)	Népesség (fő)	Arány (%)
Erdély, Máramaros, Partium és a Kelet-Bánság	Románia	102.813	31,78	5.265.000	25,21
Horvát-Szlavónország, Drávaköz, Bácska, Nyugat-Bánság és a Muraköz	Szerb-Horvát-Szlovén Királyság	63.370	18,91	4.122.000	19,74
Felvidék, Kárpátalja és a Csallóköz	Csehszlovákia	61.646	18,9	3.576.000	17,12
Őrvidék	Ausztria	4.020	1,42	358.000	1,71
Szepes és Árva vármegye egyes települései	Lengyelország	589	0,20	25.000	0,12
Fiume	független, majd Olaszország	21	0,0065	34.000	0,16
Összesen		232.459	71,22	13.380.000	64,06

Gazdasági hatások

A korábbi Magyar Királyságból a termőföld 61,4%-a, a búzatermelés 55,2%-a, a kukoricatermelés 68,7%-a, a cukorrépatermelés 61,4%-a, a faállomány 88%-a, az állatállomány 66,4%-a, a vasúthálózat 62,2%-a, a kiépített utak 64,5%-a, a nyersvas 83,1%-a, a nemesfémtermelés 100%-a, a sótermelés 100%-a, az ipartelepek 55,7%-a, a hitel- és bankintézetek 67%-a, a külkereskedelem 61,7%-a került a szomszédos országok birtokába.

Katonai rendelkezések:

A békeszerződésben foglaltak értelmében Magyarországon meg kellett szüntetni a hadkötelezettséget, a Magyar Hadsereg létszámát 35 ezer főre korlátozták, ebből 1750 tiszt, és 1313 altiszt lehetett. A szerződés megtiltotta a vezérkar felállítását. A fegyverzet terén 40250 puskát, 525 géppuskát, 140 aknavetőt és 105 tüzérségi löveget engedélyeztek. A hadseregnek páncélozott járművei és repülőgépei sem lehettek. A dunai flottilla összesen három felderítő századdal rendelkezhetett. Nem engedélyezték a repülőgépek és hadihajók gyártását. Az adriai hadiflottát elkobozták az olaszok részére. A békeszerződés katonai rendelkezéseinek végrehajtását a Magyarországra delegált Szövetséges Katonai Ellenőrző Bizottság ellenőrizte.

A békeszerződés utóhatásainak megjelenése a szépirodalomban

<p>Babits Mihály</p> <ul style="list-style-type: none"> • Áldás a magyarra (1938) • Csonka-Magyarország (1923) • Erdély • Hazám! (1925) <p>József Attila</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nem, nem, soha! (1922) • Bús magyar éneke (1922) • Áldott légy, jó Magyarország! (1923) • (Ó jaj, mi igazán tiszták vagyunk) (1924)	<p>Sajó Sándor</p> <ul style="list-style-type: none"> • Magyar ének 1919-ben • Szülőföldem szép határa... • Nagypám • Magyar fiú éneke • A drégelyi várromon • Selmecebánya (1930) • Az Ipoly (1930)
<p>Kosztolányi Dezső</p> <ul style="list-style-type: none"> • Magyar költők sikolya Európa költőihez 1919-ben (1919) • A magyar romokon (1919) • Gyászkar • Még büszkén vallom, hogy magyar vagyok <p>Wass Albert</p> <ul style="list-style-type: none"> • Adjátok vissza a hegyeimet! (regény, 1949) • Ébredj magyar! (1995) • Jönnék! (regény, 1940) • Üzenet haza (1948) • Tizenhárom almafa (regény, 1953)	<p>Juhász Gyula</p> <ul style="list-style-type: none"> • A békekötésre (1920) • A szeri pusztán (1924) • Arad (1920) • Emese álma (1923) • Halottaink (1922) • Máramarossziget • Nagyvárad • Nefelejcs • Pozsony • Szabadka • Trianon

Források:

https://hu.wikipedia.org/wiki/Trianoni_b%C3%A9keszerz%C5%91d%C3%A9s

<http://www.trianon.hu/keret.phtml?trianon/triautan/trut1/trut16/>

<http://www.szittya.com/marciusaprilis20032.htm>

/Készítette: Balogh Alexandra, Lévai Gábor, Ludvig Gergő, Veréb Tamás, Zouaoui Ibrahim/

Népművészet

A fazekas- és díszítőművészetben egyes tájak különösen gazdag formavilágot alakítottak ki, mint a „tipikusan székely” és összetéveszthetetlen csikdánfalvi fekete kerámia vagy a korondi kerámiaedény-készítés és -festés. Ugyanakkor a székely fafaragás teljesedik ki a kopjafákban, illetve a székelykapukban, illetve a bútorkészítés a faragott vagy festett bútorokban. Forma- és motívumviláguk jelentést hordoz, önarcképe, lelki és érzelmi világuk tükröi.

A székely népművészet a hímzések, szőttesek és varrottasok útján is kihangsúlyozza az egyéni forma- és motívumvilágot. Kender és pamut-, nem egyszer egészen vékony pamutvászonra varrták őket pamutfonallal, selyemmel csak kivételesen. A hímzőfonal színe piros és kék, ritkábban a kettő együtt. Az öltéstechnika általában szálán-varrott, csupán kevés keresztszem lazítja. Az hímzések között vannak tisztán mértani mintájúak és mértani formájú növényi minták, virágtövek. A hímzések egészét tekintve szembeötlik az aprólékos kidolgozás (kiváltképp a csiki példányokon), a levegős, ritkás rajz, a jól áttekinthető szerkezet. Jól tagolt, bizonyos gazdaságossággal megszabott mezőket hímeznek, a zsúfolásnak nyoma sincs. A székely hímzéseken a varrók a minta tisztaságára, rajzosságára törekedtek, így a székely hímzések egyszerűek, de mintakincsük igen változatos. Általában széles középhímet varrtak, amit két oldalról sima vagy szaggatott vonalsor zár le; a szerény peremdísz, melynek formája mindig független a középhímtől, ehhez tapad közvetlenül.

Olyan szerencsében részesülhettünk, hogy a leírtakat mi magunk is testközelből szemügyre vehettük, hiszen utolsó napon egy hagyományörző szálláson hajthattuk nyugovóra fejünket. Olyan volt mintha csak egy múzeumban éjszakáznánk, egy igazi életre szóló élmény.

Forrás: <https://hu.m.wikipedia.org/wiki/Sz%C3%A9kelyek>

/Készítette: Budai Antónia, Fekri Fatime, Kollárscsik Petra, Mátyás Anita/

A Millenniumi templom Csíkszeredán

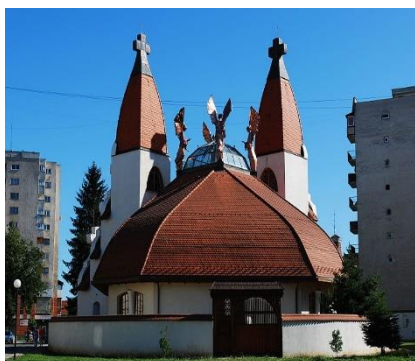
Millenniumi templom néven vált ismertté Csíkszereda 2003-ra felépült új római katolikus temploma. A 18. századi barokk műemléktemplom közvetlen szomszédságában (a mai Kossuth utcában) épült fel az új katolikus templom, amelyet Nagyboldogasszony és a magyar szentek tiszteletére szenteltek fel.

A templom története

Csíkszereda első római katolikus temploma 1751-1758 között épült, a műemlékké nyilvánított barokk templomot a Szent Kereszt felmagasztalása tiszteletére szentelték fel. A 19. század végére megyeszékhellyé vált Csíkszereda katolikus közössége számára már szűknek bizonyult a város egyetlen 18. században épült temploma. A 20. század elején már új templom tervét készítették el, sőt az építéshez szükséges anyagi alapot is összegyűjtötték, de csak 2001-ben teljesedett be a csíkszeredai katolikus közösség régi vágya, mely egy nagyobb formátumú templom építése volt.

A Millenniumi-templom megálmodója Darvas-Kozma József plébános, aki felkérte a világhírű magyar építész, Makovecz Imrét a templom megtervezésére. Az építész a tervezést bérmentve elvállalta. A régi, kicsinek bizonyult templom bővítése volt a cél, ezt azonban csak a régi mellett épülő új templom formájában lehetett megvalósítani. 2003-ra készült el a templom és Jakubinyi György érsek és Tamás József püspök szentelte fel Nagyboldogasszony és a magyar szentek tiszteletére.

A templom különlegességei

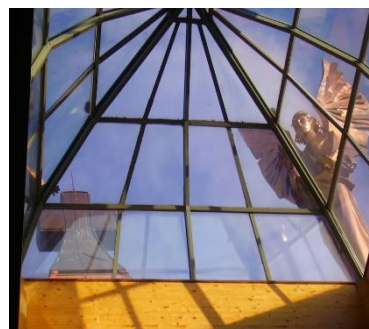
A kéttornyú centrális templom a magyarság múltját és jövőjét ötvözi. A tornyok előtti kapubejáratok fölött öt-öt kereszt jelképezi a keresztény magyarság tíz évszázadát. A kapuk a székely porták jellegzetességei, kapuk díszítőmintái a műemlék templomról valók és a Székelyföldnek sajátos, keresztény motívumai.

A templombelső egy mindent átfogó teret ábrázol, ez a belső tér a jelenlétükben a végtelenség és a határtalan nyugalom érzését kelti.

A sátoertő közepét üvegkupola fedí. A napfény onnan világítja meg a templombelsőt.

A templom tengelyében álló oltár Krisztust jelképezi, a magasból az üvegkupolán át érkező fény ráesik. A középről szétsugárzó fény világítja meg az oltár körül összegyűlő hívek közösségét, így minden a központra irányul, az oltáron és az oltár körül történik.

A templom fontos része a galéria és az alagsor. Az alagsor közepén a Fatimában készült Magyarok Nagyasszonya szobor áll. A templomhajó falán két 18. századi szobortorzót helyeztek el.

/Készítette: Ducsa Eszter/

A marosvásárhelyi Kultúrpalota

A Kultúrpalota díszítésében keveredik a 19. század negyvenes éveiben megszületett történelmi, historizáló igény, a magyar történelem jeles képviselőinek, tetteinek, alkotásainak bemutatása, népművészeti értékeink, formakincsünk megjelenítése és a balladák szövevényes, szimbolikus világát a nemzetközi szecesszió eszközeivel feltáró elbeszélőkedv.

Az épület homlokzatán

ívsoros záródású, fekvő téglalap alakú mezőben látható Körösfői-Kriesch Aladár mozaikja. Hungária allegorikus figurája a magyar királyi jelvényekkel ékesen trónol, két oldalán egy-egy vértbe öltözött címertartó angyalszárnyú alak áll. Az egyik Marosvásárhely, a másik Mátyás király címerét tartja, mögöttük a marosvásárhelyi Városháza és a kolozsvári városfal gyűrűjében a Farkas utcai templom és a Szent Mihály-templom tornya vehető ki. Jobb és baloldaltól történelmi és allegorikus férfi- és nőalakok hódolnak Hungária előtt. Ezzel Marosvásárhely azt a vágyát fejezi ki, hogy az erdélyi művelődés fellegvára, Kolozsvár mellett a magyar kultúra jelentős éltetője legyen.

A négy bejárati ajtó fölött **Kallós Ede** bronzreliefjei *Liszt Ferenc Szent Erzsébet-legendáját, a két Bolyait, Aranka Györgyöt és az első Nyelvművelő Társaság megalapítását és Erkel Ferenc Bánk Bán* című operájának egyik képét jelenítik meg. A második emeleti ablakok mellvédjében álló kőből faragott portrék a magyar irodalom, tudomány és művészet nagyjait örökítik meg.

Az épület bejáratának külső, fedett része modern vas-üveg konstrukció. A kéthajós előcsarnok hangulatát a szögletes, fekete márvánnyal, sárgaréz él védőkkel borított oszlopok, és Körösfői-Kriesch Aladár díszítőfestményeinek aranyos-zöldes színezése, dús formavilága határozza meg. Az oldalfalak freskóit is Körösfői tervezte és kivitelezte. Témájuk: *Székely népmese és Székely táltosok*. A ruhatárak felett pedig az egyik oldalon *kalotaszegi népviseletbe öltözött emberek, asszonyok*, a másik oldalon *Varga Katalin története* elevenedik meg.

A fehér márvány lépcsőházak impozáns hatását a fal sötétzöldje, sötétkék alapon apró virágmintás kifestése és az ólomüvegablakok színes ragyogása fokozza. Az ablakokon *Jókai Mór, Kossuth Lajos, Petőfi Sándor, Liszt Ferenc, Erkel Ferenc és Munkácsy Mihály portréja* látható.

A hosszanti, téglalap alakú, első emeleti *Tükörterem* nevét a rövidebb végeiben található hatalmas, hármastagolású velencei tükrökről kapta. Eredetileg az ablaksorral szemközt is

tükrök álltak volna, de ezek szállítását a háború megakadályozta. Az ablaküvegek az erdélyi mítoszok és balladák világába vezetnek. A tükörterem ablakainak különlegessége, hogy íves felületre, a zárterkélyek ablakára kerültek. A szintén hármastagolású triptychonok székely népballadák jellemző momentumait örökítették meg: *Budai Ilona*, *Szép Salamon Sára*, *Kádár Kata és Júlia szép leány* történetei elevenednek meg ragyogó színekben, dekoratív háttérrel, gazdag részletekkel.

A második emeleti kisterem üvegablakain az erdélyi aranykort idéző *Bethlen Gábor tudósai körében* témájú többrészes kompozíciót találjuk, két oldalán az egyházi és világi zene allegorikus alakjainak ábrázolásával. Valamennyi díszüveges munka Róth Miksa műhelyében készült. Az iparművészeti alkotások méltó keretét szolgálja az architektúra, amely letisztult, modern formáival, nagyszerű térkapcsolataival joggal vált Marosvásárhely ékességévé.

/Készítette: Krajnyák Tímea/

Erdély gasztronómiája

Transilvania, Zilbenburger, Dacia, Erdély ugyanazt a tájat jelenti. Magyar, román, szász, örmény, zsidó úgy élt itt együtt évszázadokon át, hogy mindegyik gazdagította a másikat, és mindegyik gazdagodott a másiktól. Erdély földjének és a rajta élő népeknek sajátos egyéniségük van. Az erdélyi tájakon lakó népekben a történelem közös egyéniséget alakított ki, de közelről nézve végtelenül változatos ez az arc tájegységként, népcsoportonként, sőt falvanként is. Ez jellemző az erdélyi konyhára is. Megízleli az erdélyi ember a szomszéd főztjét is, értékeli, megbecsüli, el is tanulja tőle, de mindig megkülönbözteti a magáét.

Az erdélyi - magyar konyha azon túl, hogy erdélyi, éppúgy szerves része a magyar konyhaművészetnek, mint az alföldi, vagy a dunántúli. Mi adja a jellegzetességét? Több minden is. Így a helyi fűszerek hagyományhűbb, nagyobb mértékű használata, a lisztneműek közül a pogácsafélék, köttesek és más sült tészták különleges kultusza a főtt tésztákkal szemben. A gyümölcslevesek és mártások gyakoribb jelenléte, végül pedig egy erős kapcsolat a román, a balkáni, az orosz - ukrán ételek stílusával, ami egyes zöldségek merészebb használatával tűnik ki.

Szereti az erdélyi konyha a borsot, az édes és csípős paprikát, de csak ott, ahol annak helye van, és csak módjával. Aki igazán fűszeres erdélyi ételt akar enni, az kóstolja meg a tárkonyos báránylevest, vagy a kaporral és csomborral készült lucskos káposztát. Aztán a gyümölcslevesek nem csak édesen, de füstölt hússal is. Aki nem idevaló, csak csodálkozik ezen, amíg meg nem kóstolja.

A másik sajátossága az erdélyi konyhának, hogy az eltett füstölt húst vagy akár a száraz babot is merészen frissíti fel valamiféle zöldséggel. A tavaszi paszulylevesbe aprítanak például zöldsalátát, vagy zöld komlót. Alig van olyan növény, fű, fa, virág, aminek ne lenne meg a maga különleges szerepe az erdélyi konyhában.

Jellegzetes erdélyi húsételek a tokányok és vetrecék, kisebb

szakácskönyvet lehetne róluk írni. Rokonságban állnak a pörköltekkel, azzal a különbséggel, hogy sokkal több fűszert használunk hozzájuk, és csíkokra vágjuk általában a húst.

Az erdélyi konyha különlegessége a kürtös kalács, ami fahengerre tekert ujjnyi vastagságú, de leheletkönnyű kóttés tészta, amelyre mézes tojássárgás mázt kennek, tört dióval szórnak, és csak faszénparázszen sül meg igazán.

Források:

<http://www.algyoihalaszcsarda.hu/gasztronomia/28-erdely.html#null>

<http://nagyutazas.hu/magazin/article.php?id=359>

http://hvg.hu/gasztronomia/20120216_mit_egyunk_erdelyben

/Készítette: Farkas Fanni, Kázmér Zsófia Sára, Ujj Balázs Máté/

Erdélyi székely-magyar nyelvjárások és tájszólások

A székely nyelvjárások csoportjába több, egymástól számos jegyben különböző földrajzi változat tartozik: Székelyudvarhely és környéke, Háromszék, Kászton, Alcsík, Felcsík, Gyergyó és Marosszék keleti részének dialektusai. Csíkban és Háromszékben jellemző az e nyíltabb ejtése, ugyanakkor az a zártabb ejtése – Udvarhely környékére, Gyergyóra és Marosszékre ez nem jellemző. Udvarhely környékére jellemző az őzés, kettőshangzók nagy változatosságban figyelhetők meg, de Csík északi részén például nem találkozunk velük.

Van azonban közös jegyük is a székelyföldi nyelvváltozatoknak, ezek közé tartozik, hogy valamennyiben megvan a zárt ě. Természetesen mindegyik székelyföldi változatban megtaláljuk a kontaktusváltozatok sajátosságait, elsősorban román kölcsönszavakat, de Székelyföldön is – és a romániai magyar nyelvterület egészen – jellemző a kell

legyen szerkezet. A székely nyelvjárásban az „és” szót nem használják, helyette mindig „s”-t mondanak.

Ezt a nyelvjárást a nemzedékről nemzedékre öröklődő, fordulatokban gazdag beszédmódja teszi jellegzetessé. Ez jól látható a népköltészet, a népdalok, népmesék, népballadák stílusából, és olyan írók regényeiből, elbeszéléseiből, akik a székely nyelvjárás színeivel gazdagították stílusukat.

Példák székely szavakra, kifejezésekre:

- megbonyul – megellik
- elszövődik a Nap – fátyolfelhő kerül a Nap elé
- gürüzdölés, görözdölés – köszörülés
- kacsiba, kacsuba, kacsuka – csámpás
- ahajt – ott, amott
- olló – gida, kecskegida
- ollózik – ellik (kecske)
- összebüszüdik – megromlik, megbüdösödik
- patkány – poc, pocok
- hínyáros - homályos (Gyergyó vidékén használják)
- pityóka – krumpli

Az archaikus csángó nyelvjárás a moldvai csángók kisebb csoportjának (nem-székelyes csángók) nyelvváltozata. Ez a magyar nyelv egyetlen teljesen önállóan fejlődött dialektusa, amely már akár önálló regionális nyelvnek is tekinthető. Az archaikus csángó dialektust kb. 10-15 000 személy használja, a székelyes csángó nyelvjárással keverten pedig további 10-13 000 fő. A romániai népszámlálások külön jelölik a csángókat és a csángó nyelvet. A középkori nyelvi formákat máig őrzi.

Ugyanakkor a román nyelvből is számos jövevényszót vett át. Beszédük azért érthető nehezen még a románul tudó magyarok számára is, mert nagyszámban használnak archaizmusokat vagy sajátos csángó (nem román eredetű) szavakat, például filjesz (nyúl), hét (mikor), ahét (amikor, régen), bücsü (becsület), csúkmony (tojás), eszüdni(hozzáérteni), jü (ő), külpis, külbécs (csiga) stb.

Jellemző rá az „s” hangnak a sajátos realizációja („sziszegő beszéd”). Mindemellett a sziszegő „s” és az „sz” külön hangértékkel bír. Másik jellegzetesség a „dzs” fonéma gyakorisága (dzsermek – gyermek, dzsió – dió, medzs – megy).

A székelyes csángó nyelvjárás a háromszéki és a csíkszéki székely nyelvjárással mutat közeli rokonságot, annyi különbséggel, hogy hiányoznak belőle a nyelvújítás utáni szavak, és nagyobb arányban fordulnak elő a román kölcsönzések. A moldvai csángók többsége (kb. 40 000 ember) ezt a nyelvjárást használja.

Források:

- https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_nyelvjarasok
- <https://www.nyest.hu/hirek/nyelveben-is-el-a-szekely>
- https://prezi.com/ogu_sjconq-y/szekely-nyelvjaras/
- https://prezi.com/ogu_sjconq-y/szekely-nyelvjaras/

/Készítette: Szalóczy Kamilla és Kádas Panna/

A Holnaposok irodalmi társaság

A Holnap irodalmi társaság 1908-ban alakult Nagyváradon, tagja volt Ady Endre, Babits Mihály, Balázs Béla, Dutka Ákos, Emőd Tamás, Juhász Gyula és Miklós Jutka. Azzal a céllal jött létre, hogy a budapesti központú kulturális élet mellett a konzervatív irodalmi szemléletet meghaladó, modern vidéki centrumot hozzanak létre, illetve – Ady nem titkolt szándéka szerint

– a Budapesten ebben az időben induló Nyugat folyóirattal konkuráló lapot szerettek volna létrehozni. A helyszínnek pedig leginkább a mind gazdasági, mind kulturális szempontból dinamikusan fejlődő Nagyvárad felelt meg. Nagyváradot ekkor már pezsgő szellemi életének köszönhetően Pece-parti Párizsként emlegették. A társaság az újítást, a modern verselést népszerűsítette, de csak két antológiai kötetet tudtak kiadni: az elsőt a megalakulás évében, majd 1909-ben a második, egyben utolsó kötetet. A

versgyűjtemények így is felértek egy hadüzenettel, s a konzervatív irodalmi fórumok kíméletlen támadását váltotta ki.

2012. október 25-én avatták fel Nagyváradon az Ady Endre által alapított Holnap irodalmi társaság meghatározó alakjait ábrázoló szoborcsoportot, amely Ady Endrét, Dutka Ákos, Juhász Gyulát és Emőd Tamást mutatja egy kávéházi asztal körül.

Az Ady-emlékmúzeumban látható egy festmény, amely négy holnapost ábrázol egy kávézóasztal mellett. Innen ered az ötlet, hogy a szoborcsoport az utcára kerüljön, még hozzá „használható” formában. A kis szögletes asztalkát négyen veszik körbe: Ady Endre, Juhász Gyula, Dutka Ákos, és Emőd Tamás. Az egyik alak (Dutka Ákos) a széke mellett áll – ez az a motívum, amely megkülönbözteti ezt az alkotást a szokványos köztéri szobroktól -, a sétálóutcán felállított életnagyságú bronz műalkotás üresen hagyott székére bárki leülhet, így válik „aktív” a szoborcsoport.

Ilie Bolojan polgármester az avatóünnepségen két szempontból tartotta fontosnak a műalkotást. Mint mondta, a szoborcsoport egyfelől a tisztelet jele azon kulturális és építészeti örökség iránt, amelyet a magyar közösség hozott létre a városban, ugyanakkor a műalkotás híd is a múlt és a jövő között. A szoborcsoport elkészítésére, a polgármesteri hivatal 2011-ben írt ki pályázatot, amelyet Deák Árpád szobrászművész nyert meg.

A Holnaposok szoborcsoportot az Ady Endre Líceum főbejárata melletti, Fő utcai sarkánál találni Nagyváradon.

/Készítette: Hegedűs Orsolya, Tanyik Tamara/

Tamási Áron

Tamási Áron 1897-ben Farkaslakán született, Kossuth-díjas magyar népi író. 1910-től a székelyudvarhelyi katolikus főgimnázium tanulója (amit halála után róla neveznek majd el). Az első világháború után családjával együtt a Romániához csatolt Erdélyben maradt, majd 1923 júliusában, 26 éves korában kivándorolt az Amerikai Egyesült Államokba. Fő műve, az Ábel-trilógia: Ábel a rengetegben, Ábel az országban és Ábel Amerikában, melyek tartalmát javarészt saját életéből merítette. Többször is kitüntették a Baumgarten-díjjal (1929, 1930, 1933, 1943), valamint 1940-ben átvehette a Corvin-koszorút is. Tamási Áron 1966. május 26-án hunyt el Budapesten. Kérésére szülőfalujában, Farkaslakán temették el. Itt látható a sírja a templomkertben; sírkövén ez a felirat olvasható:

*„Törzsében székely volt, fia Hunniának
Hűséges szolgája bomlott századának.”*

A Békás-szoros

Erdély természeti látnivalói közül az egyik legkülönlegesebb a Békás-szoros, melynek kőfalai között végigsétálni egy igazán varázslatos élmény volt.

A Békás-szoros Európa egyik természeti ritkasága, amely a Békás-patak és az Aranyos-Beszterce folyók találkozásánál található, Hargita megye északkeleti részén. A Békás-szoros Nagyhagymás Nemzeti Park része. Közrefogják Kis-Cohárd, Csíki-bükk, Oltárkő, és Mária-kő hegycsúcsai. A Békás-szoros egy tektonikus eredetű szurdokvölgy, amelyet 1971-ben nyilvánítottak védetté. Három részre oszthatjuk: a Pokol kapujára, a Pokol tornáczára és a Pokol torkára. A szoros 200-300 méter magas sziklafalai teszik a hegymászók paradicsomává. Közülük szinte mind függőleges oldalával fordul a patak medre felé. Az Oltárkő (1154 m) a Békás-szoros legszembetűnőbb „tornya”. Jól elkülönül környezetétől és az egész szurdokvölgy fölött uralkodik. Csúcsára vezetnek a szoros legszebb sziklamászó útjai. A szoros egyetlen nagyobb barlangja a Hóvirág-barlang, melynek 28 méter hosszú és 26 méter széles termét 1973-ban fedezték föl. Főbb látnivalók itt sok közül a Gyilkos-tó a Likas-zsomboly vagy a Sugó-szoros.

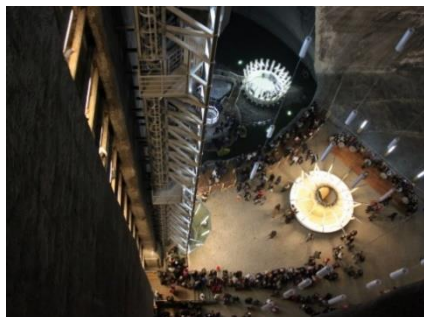
A Tordai-hasadék

A Tordai-hasadék Erdély egyik leglátogatottabb természeti látványossága. A Tordai-hasadék mészkő-hasadék a Torockói-hegységben, nem messze Torda városától. 1938 óta védett terület. A hasadék a Peterdigerinc és a Kövesbérc-Szindi mészkőgerinc között alakult ki. Egy nagyobb beszakadt barlangrendszerből jött létre. Ezt a beszakadt völgyet mosta ki a benne folyó Hesda-patak sok-sok ezer éven keresztül, míg elnyerte mai formáját. 1983-ban természeti rezervátumnak nyilvánítják. A Tordai hasadékban több mint 997 fajta

növény él, amely a Romániában ismert növények több mint egy negyede. A hasadékban több védett állatfaj él, pl. a szirti sas, a fülesbagoly, valamint több különleges pillangóféle. Én már másodszer voltam a Tordai-hasadékánál, de még mindig káprázatos.

A Tordai sóbánya

Tordán a só kitermelése már a rómaiak idején megkezdődött, a bányászatot igazoló dokumentumok 1075-re vezethetők vissza. A ma is létező sóbánya kialakulásához vezető munkálatok 1690-ben

kezdődtek. A tordai sóbányászatban történő 18. századi fellendülést az 1840-es években hanyatlás követi, de az 1850-es években a trapéz alakú tárnák megnyitásával a kitermelés újabb lendületet kap. A sót mindvégig szakképzett bányászok termelték ki, a függőleges kiemelés pedig lovak által húzott csigaszerkezettel történt. A só kitermeléséhez soha nem használtak robbanóanyagot, csak kizárólag emberi és állati erőt. A só kitermelése 1932-ben leállt, a II. világháború idején a tárnákat a lakosság légitámadások előli menedéknek használta. Az európai pénzekből korszerűsített sóbányában gyógykezelő központot, kisebb templomot, golf- és tekepályát, amfiteátrumot hoztak létre. Ugyanakkor a Rudolf-aknában felvonót szereltek fel. A benti hőmérséklet állandóan 10-12 fok között van. A szabadidős tevékenységek nem merülnek ki a fentebb említettekben, itt valószínűleg tűnő **óriáskerék és félóránként induló csónaktúra** is rendelkezésre áll. A barátaimmal éltünk is ezekkel a lehetőségekkel.

A Madarasi-Hargita

Székelyföld domborzatának nagy részét a Keleti-Kárpátok belső vonulatai és előhegységei alkotják. Legmagasabb hegye a fent említett Madarasi-Hargita, mely a Hargita-hegység része.

A felfelé vezető út javarészét traktorral tettük meg. Ez, a körülbelül 45-50 perces út, egy nem mindennapos élményt nyújtott mindenki számára.

A sízés mellett a sok sétálásra, kirándulásra túrázásra is lehetőség nyílik. Gyakorlatilag a központi Hargita hegytömbjével határos valamennyi helyre vezetnek gyalogösvények, esetenként turistajelzés is. A Madarasi Hargita csúcs közvetlen közelében, 1700 méter tengerszint feletti magasságban, panziók és turistaházak várják a pihenni, túrázni, síelni, üdülni vágyókat.

A hegy tetején lévő menedékháztól a csúcs még körülbelül egy óra járásra van. Nincs meredek szakasz, közepes, vagy inkább könnyű sétával, enyhe emelkedés mellett juthatunk fel. Sokan úgy gondolják, hogy nem is járt Székelyföldön az, aki a Szent Hegyen nem járt. A csúcsra érve aztán rendkívüli a látvány, szinte „egész Erdély” a lábaink előtt hever. A már-már valószerűtlen panorámát nem lehet elfeledni. A hegytetőn körbesétálva, egy másik érzés is hatalmába keríti az embert... A hely misztikus hangulatát a tetőn szétszórta felállított apróbb-nagyobb kőhalmok és kőfeliratok, valamint a keresztek és kopjafák fokozzák. Talán nem tudjuk megfogalmazni, de aki itt járt egyszer, biztosan megérti, miért szent a székelyeknek ez a hely.

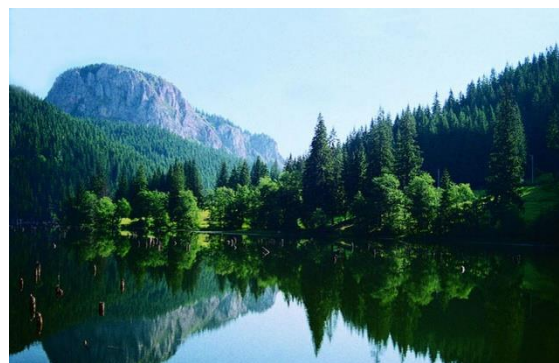

Erdély növényvilága

Erdély növényvilágát legfőképpen a fák jellemezik, erdős mivoltából fakadóan. Hajdan a nyugati határvidék területét is kiterjedt ligetes tölgyesek, mocsári tölgyerdők borították, ezért Erdőhát volt a neve. A dombokhoz és a hegyekhez közeledve kezdődik a zárt tölgyesek övezete. Itt elsősorban a kocsányos tölgy az uralkodó, de honos a cser és a magyartölgy is. A hegyekben a kocsánytalan tölgyfajok veszik át a főszerepet. A domborzati viszonyok miatt egy bizonyos magasságban a tölgyeseket a bükkösök, majd a fenyvesek váltják fel. A fenyvesek vezérfaja a lucfenyő. A lucfenyő 1800 méterig, sőt eltörpülve magasabbra is felhatol. A havasi övben 2000 m körül a terjedelmes törpefenyvesek, borókások alkotnak áthatolhatatlan sűrűséget. Ezen túl már csak a mohák, zuzmók világa, s végül a csupasz sziklák tömbjei következnek.

Az Erdélyi Mezőségnek igazán különleges, sztyepp-szerű növényzete van. A magashegységi lápok pedig gazdag, ritka növényekkel teli flórával rendelkeznek.

Ez a vidék a Kárpát-medence bennszülött növényfajokban leggazdagabb területe. A több évszázad óta méltán híres gazdagságú flóraidék közel 200 bennszülött és reliktumfajjal dicsekedhet. Ez országos viszonylatban mintegy 7,5%, ami Kelet-Közép-Európában szinte egyedülálló jelenség. Néhány fás növényfajon kívül, mint a Jósika-orgona, az erdélyi berkenye vagy az erdélyi havasszépe a legszebb és legismertebb lágyszárúak. 1795-ben Kitaibel Pál kutatott Erdélyben, és az általa felfedezett új fajok nemsokára színezett rézmetszetes képein váltak ismertté. A mészkő- és szilikát-sziklagyeppek számos szép, részben bennszülött faja közül a legismertebbek: Kitaibel-fűz, kárpáti nyír, tátrai szarkaláb, havasi sisakvirág, Lumnitzer-szegfű, kárpáti harangrojt, kárpáti harangvirág, kereklevelű margitvirág.

